

Brüssel, 9.12.2021
COM(2021) 778 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava

{SWD(2021) 373 final}

1. SISSEJUHATUS

Euroopas on ligikaudu 2,8 miljonit sotsiaalmajanduse üksust,¹ kes iga päev pakuvad meie olulistele probleemidele konkreetseid ja uuenduslikke lahendusi. Nad loovad ja säilitavad kvaliteetseid töökohti, soodustavad ebasoodsas olukorras olevate rühmade sotsiaalset kaasamist ja tööhõivet ning kõigile võrdsete võimaluste loomist, hoogustavad kestlikku majandus- ja tööstusarengut, edendavad kodanike aktiivset osalemist ühiskonnas, täidavad olulist rolli Euroopa hoolekandesüsteemides ning elavdavad Euroopa maapiirkondi² ja hõredalt asustatud piirkondi³.

COVID-19 pandeemia ajal on paljud sotsiaalmajanduse üksused olnud kriisiga toimetuleku eesliinil. Nad on tootnud näomaski, toetanud veebiõpet, aidanud abivajajaid ja pakkunud kohalikele kogukondadele lähiteenuseid.

Osad sotsiaalmajanduse valdkonnad aitavad kaasa **rohe- ja digipöördele**, pakkudes kestlikke kaupu ja teenuseid ning vähendades digilõhet. Nende osaluspõhised ärimudelid, milles võetakse arvesse kodanike, töötajate ja muude sidusrühmade vajadusi, aitavad tagada, et rohe- ja digipööre oleks õiglane.

Lisaks aitab sotsiaalmajandus mitmekesistada ettevõtlusvorme Euroopas ning suurendab tarbijate valikuvõimalusi ja toodete/teenuste kvaliteeti. Sotsiaalmajandus annab riikides, kus see on kõige enam arenenud, olulise panuse SKPsse, näiteks Prantsusmaal on selle osa SKPs 10 %⁴. Sel põhjusel on see lisatud keskssele kohale lähiteenuste ja sotsiaalmajanduse ökosüsteemis, mis on üks ELi tööstusstrateegia⁵ ajakohastatud versioonis kindlaks määratud 14 tööstusökosüsteemist.

Sotsiaalmajandus võib aidata rakendada Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtteid ning viia ellu selle 2021. aasta tegevuskava ja 2030. aasta peamised eesmärgid, näiteks suurendada tööhõivemäära ning vähendada vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arvu. Sotsiaalmajanduse valdkonnas töötab ligikaudu 13,6 miljonit inimest. Palgatöö osakaal varieerub liikmesriigiti vahemikus 0,6–9,9 %⁶. See näitab sotsiaalmajanduse ebaühtlast arengut ELis, kuid ka seda, et mitmes liikmesriigis ja piirkonnas on **sotsiaalmajanduses suur kasutamata majanduslik ja töökohtade loomise potentsiaal**, mida saaks kasutada, kui võetaks asjakohaseid meetmeid.

¹ Arv hõlmab 28 ELi liikmesriiki. Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee uuring „Recent developments of the Social Economy in the European Union“, Monzon J. L. ja Chaves R., 2017, lk 66.

² Vt maapiirkondade arengu pikaajaline visioon (COM(2021) 345 final).

³ Krlev G., Pasi G., Wruk D., Bernhard M., „Reconceptualizing the Social Economy, Stanford Social Innovation Review“, 2021.

⁴ <https://www.economie.gouv.fr/leconomie-sociale-et-solidaire>

⁵ ELi ajakohastatud tööstusstrateegias on pakutud välja 14 tööstusökosüsteemi, et võtta Euroopa tööstuseesmärkide seadmisel täiel määral arvesse uut olukorda pärast COVID-19 kriisi ning edendada üleminekut kestlikumale, digitaalsemale, vastupanuvõimelisemale ja maailmas konkurentsivõimelisemale majandusele (COM(2021) 350 final).

⁶ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee uuring „Recent developments of the Social Economy in the European Union“, Monzon J. L. ja Chaves R., 2017, lk 69.

Sotsiaalmajandus täiendab liikmesriikide tegevust kvaliteetsete sotsiaalteenuste pakumisel kulutõhusal viisil. Samuti täiendab see liikmesriikide tööd noorte ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade (nt puuetega inimesed, vanemaealised, pikaajalised töötud, sisserändaja, rassilise või etnilise vähemuse taustaga inimesed (eelkõige romad), üksikvanemad) lõimimisel tööturule ja ühiskonda tervikuna⁷. Näiteks leitakse tänu sotsiaalmajandusele puuetega inimestele võimalusi avatud tööturul töötamiseks ning osutatakse teenuseid, mis on hädavajalikud neile iseseisva toimetuleku tagamiseks. Lisaks aitab sotsiaalmajandus parandada soolist võrdõiguslikkust. Ühelt poolt pääsevad paljud naised tööturule sotsiaalmajanduse loodud töökohtade kaudu ning teiselt poolt pääsevad nad laiemale tööturule tänu sotsiaalmajanduse pakutavatele sotsiaal- ja hooldusteenustele.

Samuti aitab sotsiaalmajandus kaasa **kestliku arengu eesmärkide⁸ saavutamisele ELi ja ülemaailmsel tasandil**. Seda põhjusel, et tänu sotsiaalmajandusele vähendatakse vaesust ning edendatakse säästvatele linnadele ja kogukondadele üleminekut, vastutustundlikku tarbimist ja tootmist ning kestlikku rahastamist. Nii on koostööl põhinevad ja mittetulunduslikud organisatsioonid Euroopa sotsiaalse ja majandusliku toimetulekuvõime oluline tugisammas⁹.

Sotsiaalmajandusel on potentsiaal COVID-19 kriisi järgset majandust kaasavate ja kestlike majandusmodelite abil ümber kujundada, et jõuda õiglasemate ökoloogiliste, majanduslike ja sotsiaalsete muutusteni.

Taaste- ja vastupidavusraha pakub liikmesriikidele suurepäraseid võimalusi, et sotsiaalse ja kaasava ettevõtluse kaudu reforme ja investeeringuid teha. Mõni liikmesriik on seadnud sotsiaalmajanduse ja kaasava ettevõtluse oma riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas esikohale. Komisjon jälgib ja toetab liikmesriike nende vastavate kavade rakendamisel.

Sotsiaalmajandusel on keskne roll **uue „Euroopa Bauhausi“ algatusega¹⁰** edendataval üleminekul kaunimale, kestlikumale ja kaasavamale elukeskkonnale ja eluviisile, sest see toob kaasa uusi valdkondadevahelisi lähenemisviise ja lahendusi, mis on kohandatud kohalike kogukondade vajadustele ja püüdlustele.

Osa sellest potentsiaalist on aga ikka veel liiga vähe kasutatud. Sotsiaalmajandus on paljudele endiselt vähetuntud¹¹. Paljud tarbijad tahaksid olla kaupade ja teenuste päritolu arvestades oma ostukäitumises vastutustundlikumad,¹² kuid ei pruugi seda osata. Sotsiaalmajanduse üksustel ei ole alati lihtne saada juurdepääsu pikaajalisele investeerimiskapitalile. Avaliku sektori asutused ei kasuta täielikult ära olemasolevaid võimalusi, et hõlbustada sotsiaalsete ettevõtete juurdepääsu riigihangetele või

⁷ Sotsiaalmajanduse tähtsust on rõhutatud ka komisjoni integratsiooni ja kaasamise tegevuskava aastateks 2021–2027 (COM(2020) 758 final).

⁸ <https://sdgs.un.org/goals>

⁹ COM(2020) 493 final.

¹⁰ COM(2021) 573 final.

¹¹ Sotsiaalmajanduse kontseptsioon on vähe tunnustatud või hoopis tunnustamata vähemalt kümnes ELi liikmesriigis. Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee uuring „Recent developments of the Social Economy in the European Union“, Monzon J. L. ja Chaves R., 2017, lk 35.

¹² Näiteks 2020. aasta märtsi [Eurobaromeetri uuringus](#) jagati ühiselt seisukohta, et kõige tõhusam viis keskkonnaprobleemide lahendamiseks on muuta tarbimis- ning tootmis- ja kauplemissviise.

rahastamisele, ega kehtivate ELi riigiabi eeskirjadega pakutavat paindlikkust. Kuna sotsiaalmajanduse üksusi ei arvestata ega tunnustata piisavalt, on neil raske oma tegevust arendada ja laiendada ning seetõttu ei saa nad ka avaldada veelgi suuremat majanduslikku ja sotsiaalset mõju. Nad vajavad rohkem ja paremat toetust, et kasvada ja jõudsalt areneda.

Et sotsiaalmajanduse potentsiaali ühtsel turul optimeerida, tuleks ära kasutada liikmesriikide sellekohaseid edukaid kogemusi ja kui see on võimalik, aidata sotsiaalsetel ettevõtetel kasvada kohaliku tasandi ettevõtetest Euroopa ettevõteteaks, sealhulgas digivahendite kasutamise abil.

Selle tegevuskava eesmärk on edendada sotsiaalset innovatsiooni, toetada sotsiaalmajanduse arengut ning suurendada selle sotsiaalset ja majanduslikku ümberkujundavat jõudu. Selles pakutakse välja mitmesuguseid meetmeid ajavahemikuks 2021–2030. Tegevuskava tugineb sotsiaalse ettevõtluse algatusele¹³ ning idu- ja kasvufirmade algatusele¹⁴. See on koostatud avatud ja kaasava protsessi käigus kahe aasta jooksul¹⁵.

2. SOTSIAALMAJANDUSE MÄÄRATLEMINE

Sotsiaalmajandus hõlmab mitmesuguseid üksusi, millel on erinevad äri- ja organisatsioonimudelid. Nad tegutsevad paljudes majandussektorites: põllumajandus, metsandus ja kalandus, ehitus, korduskasutamine ja parandamine, jäätmekäitlus, hulgi- ja jaekaubandus, energia ja kliima, info ja kommunikatsioon, finants- ja kindlustustegevus, kinnisvaraala tegevus, kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus, haridus, tervis ja sotsiaalhoolekanne, kunst, kultuur ja meedia.

Käesoleva tegevuskava ja sellega seotud ELi algatuste kontekstis hõlmab sotsiaalmajandus üksusi, millel on järgmised ühised peamised põhimõtted ja tunnusjooned: inimeste ning sotsiaalse ja/või keskkonnakasutuse seadmine kasumist tähtsamale kohale, suurema osa oma kasumist või ülejäägist reinvesteeringute tegevusse, mis on liikmete/kasutajate („kollektiivsed huvid“) või kogu ühiskonna huvides („ühishuvid“) ning demokraatlik ja/või kaasav juhtimine.

Tavapärased tähendab mõiste „sotsiaalmajandus“ nelja põhilist liiki üksusi, mis pakuvad kaupu ja teenuseid oma liikmetele või ühiskonnale laiemalt: ühistud, vastastikuse abi ühingud, ühendused (sealhulgas heategevusorganisatsioonid) ja sihtasutused. Need on eraõiguslikud üksused, mis ei sõltu avaliku sektori asutustest ja millel on konkreetne õiguslik vorm.

Sotsiaalseid ettevõtteid¹⁶ käsitatakse nüüdseks üldiselt sotsiaalmajanduse osana. Sotsiaalsed ettevõtted pakuvad turul kaupu ja teenuseid ettevõtlikul ja sageli

¹³ COM(2011) 682 (lõplik).

¹⁴ COM (2016) 733 final.

¹⁵ SWD(2021) 373.

¹⁶ Alates sotsiaalse ettevõtluse algatuse loomisest on mitmes ELi õigusaktis kasutatud rahastamise eesmärgil mõistet „sotsiaalne ettevõte“. Vt mõisted määruses (EL) nr 1296/2013, millega luuakse Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalse innovatsiooni programm, määrus (EL) nr 346/2013 Euroopa sotsiaallettevõtlusfondide kohta ning määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+).

uuenduslikul viisil ning on oma äritegevuses pühendunud sotsiaalsetele ja/või keskkonnamajanduse eesmärkidele. Kasum enamasti reinvesteeritakse, et saavutada ühiskondlik eesmärk. Ka nende ettevõtete organisatsiooniline ja omandivorm tugineb demokraatlikele või osaluspõhimõtetele või selles keskendutakse sotsiaalsele progressile¹⁷. Sotsiaalsetel ettevõtetel on sõltuvalt riigi kontekstist erinevad õiguslikud vormid.

Mõned sidusrühmad, riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid¹⁸ kasutavad sotsiaalmajanduse üksustele viitamiseks ka selliseid mõisteid nagu „sotsiaalmajandusettevõtted“, „sotsiaalsed ja solidaarsed ettevõtted“ ning „kolmas sektor“. Kogu Euroopas on levinud selline sotsiaalse ettevõtluse liik nagu tööintegratsiooniga tegelevad sotsiaalsed ettevõtted. Nende põhitegevus on pakkuda töövõimalusi ebasoodsas olukorras olevatele inimestele.

Enamik selles tegevuskavas esitatud meetmetest on asjakohased kõigi sotsiaalmajanduse üksuste jaoks, kuid mõned võivad olla seotud vaid mõne kindla kategooriaga.

3. SOTSIAALMAJANDUSE ARENGUKS ÕIGE RAAMISTIKU LOOMINE

3.1. Poliitika- ja õigusraamistike väljatöötamine

Saadud tõendite põhjal on selge, kui tähtis on luua sotsiaalmajanduse arenemiseks soodne keskkond. Nagu kinnitavad teadusuuringud¹⁹ ja sidusrühmad,²⁰ moodustavad poliitika- ja õigusraamistikud selle keskkonna olulise osa, kuid neid ei ole sotsiaalmajanduse vajadustega lihtne kohandada.

Sotsiaalmajanduse valdkonnaülene olemus ja asjaolu, et see hõlmab eri liiki üksusi, on avaliku sektori asutuste jaoks suur väljakuts, mis raskendab töhusa lähenemisviisi väljatöötamist. Haldusasutustel on harva olemas ühtsed ja selged kontaktpunktid. Sotsiaalmajanduse üksustel on sageli keeruline valida õiguslikku vormi rohketest valikuvõimalustest, millest ükski ei vasta täielikult nende vajadustele.

Sotsiaalmajanduse jaoks sidusate raamistike väljatöötamine eeldab selle eripära ja vajaduste arvestamist. Silmas tuleb pidada arvukaid horisontaalseid ja valdkondlikke poliitikameetmeid ja sätteid, näiteks maksustamise, riigihangete, konkurentsi, sotsiaal- ja tööturu, hariduse, oskuste ja koolituse, tervishoiu- ja hooldusteenuste, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) toetamise, ringmajanduse jne valdkonnas.

Näiteks **maksustamine** on sotsiaalmajanduse jaoks oluline poliitikavaldkond. Vähesed riigid on sotsiaalsete ettevõtete jaoks välja töötanud konkreetse ja järjepideva maksustamisraamistiku. Paljud pakuvad stiimuleid alates ettevõtte tulumaksuvabastustest jaotamata kasumilt kuni käibemaksuvabastuste või vähendatud maksumääradeni,

¹⁷ COM(2011) 682 (lõplik).

¹⁸ Näiteks Rahvusvaheline Tööorganisatsioon.

¹⁹ Nt Jenkins, Hamish, Ilcheong Yi, Samuel Bruelisauer ja Kamen Chaddha. „Guidelines for Local Governments on Policies for Social and Solidarity Economy“, UNRISD, Genf, 2021, ELi-OECD koostöö sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas (nt [parema ettevõtluspoliitika abivahend](#), poliitikaülevaated ja põhjalikud poliitikaanalüüsid liikmesriikidele) ning Euroopa Komisjon, „Social enterprises and their ecosystems in Europe - Comparative synthesis report“, Borzaga C., Galera G., Franchini B., Chiomento S., Nogales R. ja Carini C., Luxembourg, 2020.

²⁰ SWD (2021) 373.

sotsiaalkindlustuskuludeni, mida vähendatakse või kaetakse toetustega, või era- ja institutsioonilistele rahastajatele tehtavate maksuvähendusteni²¹. Juurdepääs nendele stiimulitele võib siiski olla keeruline ja eri meetmeid ei koordineerita alati nii palju kui vaja.

Ka valdkondlik avalik poliitika on oluline sotsiaalmajanduse üksuste jaoks, sest nad on avaliku sektori asutuste jaoks tähtsad partnerid **sotsiaal-, tervishoiu- ja hooldusteenuste** osutamisel. Rahvastiku vananemise tõttu hoolekandesektor laieneb ja pakub seega töövõimalusi. Siiski seisavad selles sektoris teenuseid osutavad töötajad (enamasti naistööjõud) silmitsi paljude probleemidega, mis on seotud madalate palkade ja ebakindlate töötingimustega. 2022. aastaks välja kuulutatud uus Euroopa hooldusstrateegia annab muu hulgas võimaluse edendada hooldussektorit, mis muudab sotsiaalmajanduse suure lisaväärtuse selles sektoris nähtavamaks ning aitab seega ka parandada töötingimusi.

Asjakohaste poliitika- ja õigusraamistike väljatöötamisel **peavad avaliku sektori asutused võtma arvesse sotsiaalmajanduses olevate õiguslike vormide mitmekesisust**. Kuigi ühistutel, vastastikuse abi ühingutel, sihtasutustel, ühendustel ja sotsiaalsel ettevõtetel on palju ühist, on neil tegelikult omad eesmärgid ja tegutsemisviisid ning erinevad tegevust takistavad tegurid.

Ühistud on sotsiaalmajanduses hästi juurdunud ärimudel. Neid juhivad tootjad, kasutajad või töötajad ning need toimivad põhimõtte „üks liige – üks hää“ alusel²². Nad on osunud aja jooksul ja eri sektorites väga mitmekülseks, pakkudes uuenduslikke lahendusi ühiskondlikele probleemidele. Ühistute probleemiks on siiski, et nende omandistruktuuri tõttu on neil raskem omakapitaliinvesteeringutest osa saada. Väga tähtsat rolli võib mängida konkreetne rahaline ja mitterahaline toetus, kui ühistud luuakse selle tulemusel, et töötajad ostavad ettevõtte välja,²³ et säilitada töökohti ja jätkata elujõulist majandustegevust.

Vastastikuse abi ühingud on teatanud, et kehtivates eeskirjades ei võeta piisavalt arvesse nende mittetulunduslikku olemust. Seepärast **suurendab komisjon riikide ametiasutuste teadlikkust vastastikuse abistamise mudeli eripärast** ja halduskoormuse vähendamise võimalustest²⁴.

Sotsiaalmajanduse **sihtasutused ja ühendused** on märkinud, et nad ei saa ühtse turu eeliseid täiel määral kasutada. Näiteks puutuvad **ühendused** kokku piirangutega oma tegevuse piiriüleisel korraldamisel. Seda küsimust käsitletakse Euroopa Parlamendi raporti projektis, milles esitatakse komisjonile soovitusel Euroopa piiriüleste ühenduste

²¹ Euroopa Komisjon, „*Social enterprises and their ecosystems in Europe - Comparative synthesis report*“, Borzaga C., Galera G., Franchini B., Chiomento S., Nogales R. ja Carini C., Luxembourg, 2020, lk 177.

²² 2003. aastal loodi Euroopa ühistu õiguslik vorm (määrus (EÜ) nr 1435/2003). Sellega loodud Euroopa ühistu vorm võimaldab aidata ühistuid, kes tegutsevad rohkem kui ühes ELi liikmesriigis. Samuti annab see õigusliku aluse muudele ühineda soovivatele äriühingutele. Kõnealust määrust täiendab nõukogu direktiiv 2003/72/EÜ, millega täiendatakse Euroopa ühistu põhikirja töötajate kaasamise osas.

²³ Töötajatepoolne väljaostmine võib olla tõhus viis ettevõtte kriisist välja tuua ja lahendada põlvkonnavahtusega seotud probleeme.

²⁴ Näiteks selgitab komisjon, kuidas vähendada vastastikuste kindlustusandjate halduskoormust, kasutades tõhustatud proportsionaalsusraamistikku, mis on kavandatud direktiivi „Solventsus II“ läbivaatamise raames (COM(2021) 581).

ja mittetulundusorganisatsioonide põhikirja kohta ja mis võetakse eeldatavasti peagi vastu²⁵. Selleks et paremini mõista ühenduste ees seisvaid probleeme, **algatab komisjon uuringu, milles analüüsitakse võrdlevalt ühendusi käsitlevaid õiguskordi ja -tingimusi ELis.**

Samuti on **sihtasutused** teatanud probleemidest seoses teistes liikmesriikides avalikes huvides tegutsevatele organisatsioonidele tehtud piiriüleste annetuste maksustamisega²⁶. Vastavalt aluslepingu põhimõttele kapitali vaba liikumise ja mittediskrimineerimise kohta²⁷ ning Euroopa Kohtu asjakohastele otsustele²⁸ peavad rahastajad esitama juhtumipõhise võrreldavusanalüüsi,²⁹ et nende piiriüleste annetuste suhtes kohaldataks soodsamaid maksustamiseskirju. Praktikaga suurendavad liikmesriikides kasutatavad menetlused nõuete täitmisega seotud ja halduskulusid ning tekitavad ebakindlust nii heategevuslikele üksustele kui ka annetajatele. Euroopa Komisjon võib alata rikkumismenetluse juhul, kui piiriüleste tegevust takistavad tegurid tulenevad ELi õiguse ülevõtmata jätmisest, rikkumisest või ebaõigest rakendamisest.

Alates 2011. aastast on mitu liikmesriiki kehtestanud sotsiaalsete ettevõtete ja/või sotsiaalmajanduse³⁰ jaoks sihipärased **õigusraamistikud ja poliitikameetmed**. Lisaks nende ettevõtete ja sotsiaalmajanduse tunnustamisele on see mõnel juhul kaasa toonud ka muud positiivset, nagu ministriumides vastavate üksusteloomine ning tõhustatud dialoog sidusrühmade ja avaliku sektori asutuste vahel. **Mõnes riigis on välja töötatud märgised või sertifitseerimissüsteemid**, mis võivad tuua kasu sotsiaalmajanduse üksustele ning aidata neil saada lihtsama juurdepääsu konkreetsetele poliitikameetmetele ja õiguse erikohtlemisele³¹. Edukad reformid võiksid olla teistele liikmesriikidele inspiratsiooniallikaks.

Komisjon pakub mitmesuguseid vahendeid ja ressursse, et toetada liikmesriike ja poliitikakujundajate vahelist vastastikust õppimist. Koos Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooniga (OECD) valmistab komisjon ette suuniseid sotsiaalsete ettevõtete jaoks sobivate õigusraamistike kohta ja need avaldatakse 2022. aastal. Komisjon avaldas

²⁵ Raport põhineb ELi toimimise lepingu artiklil 225 (seadusandliku algatuse menetlus), viide 2020/2026(INL), õiguskomisjon – Lagodinsky raport.

²⁶ Avalikes huvides tegutsevad organisatsioonid on üksused, mille staatus võimaldab neil saada üksikisikutelt ja ettevõtetelt kingitusi, millele tehakse maksusoodustusi, või saada maksusoodustusi otseselt seoses nende tegevusega. Sellise staatuse saamiseks peab üksus vastama mitmele nõudele, mida saab jagada kolme suurde kategooriasse: olema kasumit mittetaotlev, eesmärgipärane ja tegutsema avalikes huvides (st need toovad kasu suurele ja piisavalt kaasatud osale üldsusest). Vt OECD, „*Taxation and Philanthropy*, OECD Tax Policy Studies No. 27“, Paris, 2020.

²⁷ Kinnitatud järgmistes Euroopa Kohtu otsustes: 14. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas Centro di Musicologia Walter Stauffer, C-386/04; 27. jaanuari 2009. aasta otsus kohtuasjas Persche, C-318/07; 10. veebruari 2011. aasta otsus kohtuasjas Missionswerk, C-25/10.

²⁸ 14. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas Centro di Musicologia Walter Stauffer, C-386/04; 27. jaanuari 2009. aasta otsus kohtuasjas Persche, C-318/07; 10. veebruari 2011. aasta otsus kohtuasjas Missionswerk, C-25/10.

²⁹ Protsess, mis võimaldab liikmesriikide maksuhalduritel tunnustada teises ELi liikmesriigis asuva avalikes huvides tegutseva organisatsiooni samaväärsust.

³⁰ Vt Euroopa Komisjon, „*Social enterprises and their ecosystems in Europe - Comparative synthesis report*“, Borzaga C., Galera G., Franchini B., Chiomento S., Nogales R. ja Carini C., Luxembourg, 2020.

³¹ Näiteks ühiskondlikult kasulik solidaarsusüksus (ESUS) Prantsusmaal ning Bulgaarias, Itaalias, Rumeenias ja Slovakkias kehtestatud sotsiaalse ettevõtte staatus.

hiljuti ka sotsiaalselt vastutustundlike riigihangete heade tavade juhendi ja kogumi³². Kõik need materjalid ja kogemused võivad aidata liikmesriikidel parandada oma riiklikke ja piirkondlikke raamistikke. Samuti saavad liikmesriigid hankida vajadusekohaseid eksporditeadmisi tehnilise toe instrumendi abil.

Komisjon soodustab vastastikust õppimist ning annab liikmesriikidele suuniseid ja tuge järgmiselt.

- **Korraldab** alates 2022. aastast **ametiisikutele veebinare ja seminare, mis põhinevad kaardistamisel ning heade tavade kogumisel ja vahetamisel** mitmesugustes poliitikavaldkondades, nagu riigiabi, maksustamine, sotsiaalsed investeeringud, ettevõtte üleandmine töötajatele, märgised ja sertifitseerimissüsteemid, sotsiaalse mõju mõõtmine.
- **Avaldab suunised, mis käsitlevad asjakohaseid sotsiaalmajanduse üksuste maksustamise raamistikke**, tuginedes liikmesriikide ametiasutuste ja sotsiaalmajanduse sidusrühmade analüüsile ja panusele.
- **Avaldab suunised, milles selgitatakse kehtivaid eeskirju, mis käsitlevad piiriüleste avalikes huvides tehtavate annetuste maksustamist** ning mis puudutavad sihtasutusi ja ühendusi ning mittediskrimineerimise põhimõtte rakendamist liikmesriikides.
- **Algatab riiklikke sotsiaalmajanduse märgiseid/sertifitseerimiskavasid käsitleva uuringu**, mille käigus kaardistatakse liikmesriikides kasutatavad märgised ja sertifitseerimiskavad ning tehakse kindlaks head tavad ning ühised tunnused ja kriteeriumid. Samuti on uuringu eesmärk pakkuda liikmesriikidele ühist lähenemisviisi ja suuniseid ning uurida vabatahtliku vastastikuse tunnustamise võimalusi.

Lisaks nende meetmete rakendamisele, teeb komisjon **2023. aastal ettepaneku võtta vastu nõukogu soovitus sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamise kohta**, et pakkuda terviklikku lähenemisviisi sotsiaalmajandusele ja hõlbustada selle ühtlast arengut kõigis ELi liikmesriikides ja piirkondades. Soovituses:

- kutsutakse poliitikakujundajaid üles poliitika- ja õigusraamistikke paremini sotsiaalmajanduse üksuste vajadustega kohandama;
- antakse soovitusi konkreetsete poliitikavaldkondade kohta, nagu tööhõivepoliitika, riigiabi, riigihanked, maksustamine, teadusuuringud, haridus, oskused ja koolitus, hooldus- ja sotsiaalteenused, ettevõtte elutsükli kõigile etappidele kohandatud rahalise ja mitterahalise toetuse pakkumine ning statistika;
- rõhutatakse, kuidas institutsionaalsed struktuurid ja sidusrühmade kaasamine võivad hõlbustada sotsiaalmajanduse üksuste tööd.

3.2. Sotsiaalmajandus ja riigiabi

Avaliku sektori rahalisel toetusel on oluline roll sotsiaalmajanduses osalejate tegevuse alustamisel ja arendamisel. Riigiabi kontrolli eesmärk on säilitada tasakaal selle toetuse

³² https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement/tools-public-buyers/social-procurement_et

ja ausa konkurentsi vahel. Sotsiaalmajanduse sidusrühmade jaoks on esile kerkinud mitmesugused probleemid ja võimalused.

Üks probleem on see, et avaliku sektori asutused ja toetusesaajad ei kasuta tihti ära olemasolevaid riigiabi võimalusi. Sidusrühmad on teatanud, et sageli annavad avaliku sektori asutused sotsiaalettevõtetele abi vaid üldise vähese tähtsusega abi künnise piires (200 000 eurot kolme aasta jooksul) ega kaalu muid riigiabi eeskirjadega kooskõlas olevaid võimalusi, nagu regionaalabi, riskifinantseerimismeede või ebasoodsas olukorras olevate töötajate töölevõtmiseks palgatoetuste vormis antav abi, mille puhul maksimaalsed abisummad on üldiselt suuremad.

Lisaks on olemas märkimisväärsed riigiabi võimalusi ka tänu olemasolevatele ELi eeskirjadele **üldist majandushuvi pakkuvate teenuste**³³ vallas. Üksused saavad sellest paindlikkusest osa üksnes juhul, kui neile on antud konkreetne ülesanne, st üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamine. Avaliku sektori asutused ei kasuta siiski alati seda võimalust täielikult ära, näiteks seoses sotsiaalsete ettevõtetega, kelle põhitegevus on pakkuda haavatavatele inimestele töökohti. Seetõttu hõlbustab komisjon juurdepääsu asjakohastele riigiabi käsitlevatele suunistele ning käsitleb seda teemat oma korraldatavatel veebinaridel ja seminaridel (vt punkt 3.1).

Teine probleem on see, et sotsiaalmajanduse sidusrühmade teatel ei ole neile kättesaadava riigiabi suurus alati piisav, eelkõige mis puudutab rahastamisele juurdepääsuks antavat abi ja ebasoodsas olukorras olevate töötajate värbamise abi, mida reguleeritakse **üldise grupierandi määrusega**³⁴. On tõepoolest tõendeid selle kohta, et sotsiaalsetel ettevõtetel on tavaliselt raskem rahastamisele juurde pääseda kui tavaetevõtetel (vt punkt 4.2).

Komisjon kaalub üldise grupierandi määruse läbivaatamisel enne selle kehtivuse lõppemist 2023. aasta lõpus, kas saadaolevad tõendid õigustavad sotsiaalsete ettevõtete rahastamisele juurdepääsuks antava abi ning ebasoodsas olukorras või eriti ebasoodsas olukorras olevate töötajate töölevõtmiseks antava abi eeskirjade lihtsustamist.

Komisjon kutsub liikmesriike üles vajaduse korral paremini kasutama oma kaalutlusruumi selle üle otsustamisel, millised on üldist majandushuvi pakkuvad teenused, et need hõlmaksid ka sotsiaalettevõtete vastavat tegevust. Lisaks peaksid liikmesriigid veelgi investeerima oma ametiasutuste koolitusse ja suutlikkuse suurendamisse, et parandada nende teadmisi riigiabi eeskirjade kohta.

3.3. Parem juurdepääs turgudele: sotsiaalselt vastutustundlikud riigihanked

Kaupade ja teenuste pakkumine nii avaliku sektori asutustele kui ka tavaetevõtetele ning koostöö nendega on sotsiaalmajanduse arengu võti. See loob tulu ja võimaldab neil saada majanduslikult iseseisvaks. Kuna **riigihanked moodustavad 14 % Euroopa SKPst**,³⁵

³³ Eelkõige komisjoni 20. detsembri 2011. aasta otsus 2012/21/EL Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 lõike 2 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele avalike teenuste eest makstava hüvitisena antava riigiabi suhtes.

³⁴ Komisjoni 17. juuni 2014. aasta määrus (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks.

³⁵ Vt COM(2017) 572 final, lk 3.

tunnistatakse seda üldiselt peamise poliitilise vahendina, mis toetab sotsiaalmajanduse ja sotsiaalsete ettevõtete arengut³⁶.

ELi riigihanke-eeskirjade läbivaatamine 2014. aastal³⁷ andis avaliku sektori asutustele kõikidel tasanditel palju võimalusi kasutada riigihankesid mitmesuguste poliitiliste eesmärkide saavutamiseks, sealhulgas keskkonnakaitse edendamiseks ja sotsiaalsete eesmärkide täitmiseks. Näiteks on eeskirjades eraldi nimetatud sotsiaalseid aspekte, mida saab pakkumuste hindamise kriteeriumidesse lisada majanduslikult soodsaima pakkumuse kriteeriumide alusel. Peale seda on komisjon teinud mitmeid algatusi, et suurendada teadlikkust keskkonnahoidlike ja sotsiaalselt vastutustundlike riigihangete lisaväärtusest, anda suuniseid ja levitada häid tavasid. Näiteks avaldas komisjon hiljuti läbivaadatud sotsiaalse ostmise juhendi,³⁸ mis sisaldab praktilisi nõuandeid ja näiteid.

Viimastel aastatel on nii mõnedki kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused ja linnad mõistnud strateegiliste riigihangete tähtsust ühiskondlike probleemide/vajaduste lahendamisel ja süsteemsete muutuste edendamisel. **Kuid enamik avalikke hankesid sõlmitakse ainult hinnakriteeriumi alusel** ning sotsiaalselt vastutustundlike riigihanked on ikka veel märksa vähem tuntud ja kasutusel kui keskkonnahoidlike riigihanked. Komisjon suurendab jõupingutusi, et juhtida tähelepanu riigihangete ja kontsessioonide kasutamise konkreetsetele eelistele ja viisidele, et saavutada töö- ja sotsiaalpoliitika eesmärgid, paremad töötingimused ning pakkuda kvaliteetseid sotsiaalteenuseid.

Samal ajal on vaja suurendada sotsiaalmajanduse üksuste suutlikkust teha riigihangetes pakkumusi ja hõlbustada sotsiaalmajanduses osalejate juurdepääsu erahangetele. Suhtlus tavaettevõtetega aitab sotsiaalmajanduse üksustel areneda ja kasvada ning selline koostöö on suurenenud. Ent sotsiaalmajanduse üksused saaksid veelgi süsteemsemalt tavaettevõtete väärtusahelatesse lõimuda ja nendega partnerlusi luua, et riigihangetes ühispakkumusi teha, muu hulgas võttes ette uusi projekte ühtse turu programmi raames.

Komisjon teeb järgmist.

- **Tugevdab oma jõupingutusi, et suurendada teadlikkust, edendada heade tavade vahetamist ning pakkuda nii riigihankeametnikele kui ka sotsiaalmajanduse üksustele koolitust** selle kohta, kuidas kasutada riigihankesid ja kontsessioone sotsiaalpoliitika eesmärkide saavutamiseks. Selleks korraldatakse liikmesriikides seminare.
- **Loob ühtse turu programmi raames 2022. aastal uue algatuse, millega toetatakse kohalike ja piirkondlike partnerluste loomist** sotsiaalmajanduse üksuste ja tavaettevõtete vahel, mis võimaldab ettevõtjatevahelist turgu, kus oste tehakse sotsiaalselt.
- **Suurendab võimaluse korral sotsiaalklauslite kasutamist enda hankemenetlustes.**

³⁶ Varga E., „How Public Procurement Can Spur the Social Economy, Stanford Social Innovation Review“, 2021.

³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

³⁸ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45767>

Lisaks avaldab komisjon aruande, et suurendada sotsiaalselt vastutustundlike riigihangete kasutamist liikmesriikides.

Komisjon kutsub liikmesriike ja teisi pädevaid avaliku sektori asutusi üles koostöös sotsiaalmajanduse sidusrühmadega edendama sotsiaalselt vastutustundlike riigihangete kasutuselevõttu oma territooriumil ja seda jälgima.

3.4. Sotsiaalmajanduse edendamine piirkondlikul ja kohalikul tasandil

Sotsiaalmajanduse ärimudelid loovad kohalikule majandusele ja ühiskonnale väärtust, muutes need kaasavamaks, vastupanuvõimelisemaks ja kestlikumaks. Need on laadilt väga kohalikud ja nende peamine eesmärk on teenida kogukonda, kus need asuvad, ning säilitada elanikkond, majandustegevus ja tulu selles piirkonnas. Nii aitavad need edendada kohalikku majandusarengut sektorites, mis on piirkondades, näiteks maapiirkondades, põllumajanduse ja mahetoidu tootmise või sinise majanduse seisukohast eriti olulised. Need ärimudelid soodustavad lühikesi väärtusahelaid, mis hõlbustavad kohalikku tootmist ja tarbimist, ning toetavad kliimameetmeid ja ringmajandust. Samuti aitavad need osutada sotsiaalteenuseid, mis on maal ja kaugemates piirkondades sageli piiratud.

Nagu on teatatud **ELi maapiirkondade arengu pikaajalises visioonis**,³⁹ võtab komisjon mitmesuguseid meetmeid, mis võimaldavad ettevõtjatel ja väikeettevõtetel end maapiirkondadesse sisse seada ja aidata neil kohaneda muutuvas majanduskeskkonnas ja pakuvad võimalusi teha äri ja koostööd ning luua ettevõtlusklastreid innovaatilisel viisil ning arendada uusi majandussektoreid. Erilist tähelepanu pööratakse põllumajanduslike toiduainete lühikestele tarneahelatele, mis seovad tootjad otseselt tarbijatega. Seda täiendavad meetmed, millega arendatakse noorte tööhõive- ja õppimisvõimalusi ning biomajanduse kestlikku arengut.

Paljudel Euroopa piirkondlikel ja kohalikel omavalitsustel on volitused töötada välja strateegiaid ja vahendeid kohalike ja piirkondlike sotsiaalmajanduse ökosüsteemide arengu toetamiseks. Seda potentsiaali saaks paremini ära kasutada⁴⁰.

Kohalike ja piirkondlike omavalitsuste suhtlus ja koostöö on tõhus viis edendada vastastikust õppimist sotsiaalmajanduse valdkonnas. See kehtib eelkõige piiriülese koostöö kohta. **Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+), Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) ja Õiglase Ülemineku Fondi** kaudu antakse toetust, et aidata kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel tugevdada koostööd sotsiaalmajanduses osalejatega, seda ka aruka spetsialiseerumise strateegiate raames. **Õiglase ülemineku platvorm** on aktiivne teabevahetusplatvorm kõigile sidusrühmadele, sealhulgas sotsiaalmajanduses osalejatele piirkondades, mida eriti mõjutab kliimapööre⁴¹. Lisaks toetab komisjon **vastastikust õppimist, koostööd ja kogukondade loomist piirkondade ja kohalike omavalitsuste vahel**. Näiteks on **Euroopa sotsiaalmajanduslike piirkondade algatus** ja **sotsiaalmajandusmissioonid**⁴² muutnud sotsiaalmajanduse kohalikul tasandil nähtavamaks ning nende kaudu on rahaliselt toetatud vastastikuste õppeseminaride

³⁹ COM(2021) 345 final.

⁴⁰ OECD, „Regional Strategies for the Social Economy: Examples from France, Spain, Sweden and Poland“, Pariis, 2020.

⁴¹ Vt https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism/just-transition-platform_et

⁴² Vt https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy-eu_en

korraldamist kohalike omavalitsuste ja sotsiaalmajanduse sidusrühmadega. Seda tööd toetavad ka kohalikud algatused, näiteks ELi linnapeade pakt.

Komisjon arendab neid algatusi edasi ja toetab riikidevahelist koostööd eelkõige õiglast rohe- ja digipööret silmas pidades (vt punkt 4.3). Samuti **soodustab ta programmi „Interreg Europe“ ja aruka spetsialiseerumise platvormi sotsiaalmajanduse partnerluse kasutamist**,⁴³ et edendada piiriülest ja piirkondadevahelist suhtlust.

Komisjon teeb järgmist.

- **Toetab liikmesriike ja sidusrühmi, et edendada sotsiaalmajandust ja sotsiaalset innovatsiooni maapiirkondades tulevase ELi ühise põllumajanduspoliitika võrgustiku kaudu ning lõimida sotsiaalse ja ökoloogilise innovatsiooni klastrid⁴⁴ veelgi rohkem Euroopa tööstusklastrite poliitikasse**, et anda suuniseid, toetada teadusuuringuid ja uue suutlikkuse suurendamist, heade tavade vahetamist ja piiriüleste võrgustike loomist.
- Laiendab **Euroopa piirkondade sotsiaalmajandusvõrgustikku**, et edendada uusi piirkondlikke ja kohalikke partnerlusi, eelkõige selleks, et hoogustada neis paikades digi- ja rohepööret.
- **Suurendab võrgustike loomist maapiirkondade ettevõtjate vahel** Euroopa ettevõtlusvõrgustiku kaudu ning üleskutsetega teha piirkondadevahelist koostööd Euroopa sotsiaalmajandusmissioonide raames. Maapiirkondade arengu pikaajalises visioonis pööratakse erilist tähelepanu ettevõtlusele ja sotsiaalmajandusele maapiirkondades.

Komisjon kutsub liikmesriike üles looma kohalikke sotsiaalmajanduse kontaktpunkte, kes täidavad sotsiaalmajanduse saadikute rolli ja pakuvad vastastikust tuge, hõlbustavad juurdepääsu ELi ja riiklikele rahalistele vahenditele ning suhtlevad Euroopa fondide korraldusasutustega.

3.5. Sotsiaalmajanduse edendamine rahvusvahelisel tasandil

Kliimamuutused ja keskkonnaseisundi halvenemine, demograafilised muutused ning majanduslik ja sotsiaalne ebavõrdsus on ülemaailmsed probleemid. ELil ja kolmandatel riikidel on ühised eesmärgid, mis on esitatud kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030. Sotsiaalmajandus võib aidata neid eesmärgi saavutada nii ELis kui ka väljaspool seda. Seega **võivad käesoleva kava teistes osades kirjeldatud meetmed innustada toetama sotsiaalmajandust ka ELi mittekuuluvates riikides**.

Sotsiaalmajandus on erinevates kolmandates riikides väga erineval arengutasemel. Mõnel on pikaajalised traditsioonid teatavates sotsiaalmajanduse valdkondades. Teistel on jõudsalt arenenud sotsiaalne innovatsioon või sotsiaalsete ettevõtete ökosüsteemid, kuid paljudes riikides on sotsiaalmajanduse mudelid alles tekkimas. Sidusrühmadel võiks olla

⁴³ Vt <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/social-economy>

⁴⁴ Sotsiaalse ja ökoloogilise innovatsiooni klastrid koondavad sotsiaalmajanduse üksusi, kohalikke omavalitsusi ning haridus- ja teadusasutusi ühiselt hallatavasse struktuuri või projekti. Nad teevad koostööd konkreetsetes geograafilistes piirkondades, et suurendada kohalikku majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnavalget heaolu. Nende tegevusvaldkonnad on mitmekesised ja ulatuvad ringmajandusest tööhõive ja tööturule kaasamise, kestliku põllumajanduse ning äriinkubaatorite ja sotsiaalse ettevõtluse toetamiseni. Vt https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/cluster_en.

kasu kogemuste vahetamisest ja heade tavade jagamisest, mis võib aidata reforme kiirendada.

Viimase kümne aasta jooksul on **ELi rahvusvahelise koostöö poliitika toetanud sotsiaalmajanduse arengut**. Näiteks on ELi partnerlus Rahvusvahelise Ühistute Liiduga⁴⁵ muutnud ühistud nähtavamaks ja edendanud nendega seotud teadusuuringuid kogu maailmas ning hõlbustanud suutlikkuse suurendamist ja võrgustike loomist. Komisjon on rahastanud ka mitut piirkondlikku suutlikkuse suurendamise programmi, millega toetatakse ja tugevdatakse sotsiaalmajanduse ja sotsiaalse ettevõtluse ökosüsteeme⁴⁶.

Samuti on võimalik **tugevdada sotsiaalmajanduse alast dialoogi ja koostööd peamiste rahvusvaheliste partneritega**, nagu OECD, ÜRO asutustevaheline sotsiaal- ja solidaarsusmajanduse rakkerühm ning Rahvusvaheline Tööorganisatsioon. See aitab muutasotsiaalmajanduse väljaspool ELi piire nähtavamaks ning võimaldab paremini jagada poliitilisi suuniseid ja vahendeid, mille on välja töötanud Euroopa Komisjon, eelkõige koostöös OECDga. **Komisjon tugineb nendele algatustele ja edendab edaspidigi sotsiaalmajandust rahvusvahelisel areenil.**

Eelkõige teeb komisjon järgmist.

- **Suurendab sotsiaalmajanduse ja sotsiaalse ettevõtluse tähtsust ühinemiseelse abi rahastamisvahendi ning naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi programmides**, näiteks tehes koostööd ELi delegatsioonide ja kolmandate riikide avaliku sektori asutustega, et hõlbustada sotsiaalmajandusele suunatud meetmete väljatöötamist.
- **Parandab sotsiaalsete ettevõtjate juurdepääsu rahastamisele Lääne-Balkani riikides, idapartnerlusriikides ja lõunanaabruse riikides**, algatades meetmeid rohujuure tasandi algatuste edendamiseks ja vahendajate toetamiseks, et töötada välja sotsiaalmajanduse üksuste vajadustele kohandatud finantstooteid.

Komisjon julgustab kolmandate riikide avaliku sektori asutusi kasutama sotsiaalmajanduse valdkonnas vabalt kättesaadavaid poliitilisi suuniseid ja vahendeid, mida Euroopa Komisjon pakub koostöös OECD ja Rahvusvahelise Tööorganisatsiooniga (ILO)⁴⁷.

4. SOTSIAALMAJANDUSÜKSUSTELE ARENGUVÕIMALUSTE LOOMINE

4.1. Ettevõtluse toetamine ja suutlikkuse suurendamine

Enamik sotsiaalmajanduse üksusi on tugeva ettevõtlussuunitlusega ning nad aitavad märkimisväärselt kaasa kestlikule majanduskasvule ja töökohtade

⁴⁵ <https://www.coops4dev.coop/en>

⁴⁶ Näiteks [projekt MedUP!](#) ja [projekt Safir](#) Vahemere lõunapiirkonnas.

⁴⁷ Nt poliitikaülevaated sotsiaalmajanduse teemadel, rahvusvahelised suunised õiguslike vormide ja sotsiaalse mõju mõõtmise kohta ning parema ettevõtluse hindamise vahend poliitika kujundamiseks, vt <https://www.oecd.org/cfe/leed/social-economy/social-entrepreneurship.htm>. ILO on välja andnud juhendi ühistute edendamist käsitleva [ILO soovitus nr. 193](#) kohta ning pühendab 2022. aasta Rahvusvahelise Töökonverentsi teemale „Sotsiaal- ja solidaarsusmajandus inimkeskse tulevase tööturu nimel“.

loomisele. Nad tegutsevad turul ning teenivad kaupade ja teenuste müügist tulu. Kuigi paljud neist soovivad jääda väikeseks ja kohalikuks, võivad mõned soovida laieneda teistele turgudele ELis ja mujalgi. Seetõttu saavad nad ettevõtluse arengu toetust, et tegevust alustada ja arendada. Praegustes toetuskavades ei võeta aga alati arvesse nende ärimudelite eripära juhtimise, kasumi jaotamise, töötingimuste ja ühiskondliku mõju seisukohast. Lisaks on töötajatel, sealhulgas ebasoodsas olukorras olevatest rühmadest pärit töötajatel samamoodi nagu muudiski majandussektorites suured vajadused ümberõppe ja oskuste täiendamise järele. Tööjõu vananemist ja ajude äravoolu suurenemist arvestades võivad mängida olulist rolli põlvkondadevaheline teadmussiire ja eakate ettevõtlus.

Sotsiaalmajanduse ärimudelid võivad mõjutada tavaettevõtlust ja kanduda sinna üle. Üha rohkem tavaettevõtteid läheneb oma eesmärkides sotsiaalmajanduse omadele. Näiteks võtavad vastutustundlikud ettevõtted ja sotsiaalse mõjuga ettevõtted oma eesmärkides arvesse kestlikkusega seotud eesmärke ning mõned ettevõtted võtavad erimeetmeid läbipaistvuse suurendamiseks ja kogukondade aktiivsemaks kaasamiseks. Selline arengusuundumus ning sotsiaalsete, keskkonnaalaste ja äriühingu üldjuhtimise kriteeriumide järkjärguline lisamine tavaettevõtete juhtimisse ning finantseerimisasutuste ja investeerimisfondide investeerimispoliitikasse loovad uusi koostöö- ja vastastikuse täiendavuse võimalusi ning juurdepääsu uutele turgudele. Komisjon tugevdab ka **sotsiaalmajanduse üksuste ja tavaettevõtete koostööd**, edendades parimaid tavasid, näiteks sotsiaalse siseettevõtluse valdkonnas⁴⁸.

Arvestades **sotsiaalmajanduse valdkonnaülest olemust**, on nende ettevõtete jaoks asjakohased innovatsiooni, investeerimisvalmidust, äriühingute rahvusvahelistumist, maaelu arengut ja ringmajandust käsitlevad kavad, isegi kui need on tihtipeale suunatud VKEdes üldiselt⁴⁹. Asjakohane teave kipub siiski olema hajutatud ja seda on keeruline kasutada. Isegi kui on olemas spetsiaalsed algatused, ei ole sotsiaalmajanduse sidusrühmad neist sageli piisavalt teadlikud või peavad neid keerukaks. Esindus- ja ettevõtlusvõrgustikud võivad olla abiks, kuid selliseid võrgustikke ei leidu kõigis riikides.

Sellele tegevuskavale lisatud komisjoni talituste töödokumendis⁵⁰ antakse ülevaade asjakohastest ELi programmide ja rahastamisvõimalustest aastatel 2021–2027. ELi rahalisi vahendeid, nagu Euroopa ühtekuuluvuspoliitika fondid, rakendatakse riiklikul ja piirkondlikul tasandil. Täiendavaid rahastamisallikaid on riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning neid pakuvad ka erasektori osalejad. Sellel maastikul orienteeruda võib olla keeruline, eriti väikeste üksuste jaoks.

Seepärast teeb komisjon järgmist.

- **Lihtsustab oskuste pakti raames oskuste partnerluse loomist** lähiteenuste ja sotsiaalmajanduse tööstusökosüsteemi jaoks, järgides oskuste tegevuskava ja ajakohastatud Euroopa tööstusstrateegiat. Alates 2022. aastast luuakse spetsiaalsed keskused võrgustikutegevuse, teadmiste, suuniste ja ressursside jaoks, et aidata oskuste paktille allakirjutanutel pakkuda tööealistele inimestele ümberõppe ja oskuste täiendamise võimalusi.

⁴⁸ Vt näiteks <https://www.leagueofintrapreneurs.com/>.

⁴⁹ Enamik sotsiaalmajanduse üksusi on VKEd.

⁵⁰ SWD (2021) 373, punkt 5.

- **Hoogustab sotsiaalmajanduse kasvu ja edendab selle rahvusvahelistumist**, kaasates Euroopa tasandil toimivad ettevõtluse tugivõrgustikud ja partnerlusplatvormid, nagu Euroopa ettevõtlusvõrgustik⁵¹ ja Euroopa klastrite koostööplatvorm⁵².
- **Loob 2023. aastal uue ühtse ELi sotsiaalmajanduse digivärava**, et luua selge kontaktpunkt sotsiaalmajanduse sidusrühmadele, teistele asjaomastele osalejatele ning üksikisikutele, kes vajavad teavet vastavate ELi rahastamisvahendite, poliitikameetmete, võrgustike/platvormide ja algatuste kohta. See lihtsustab juurdepääsu olemasolevale toetusele ja suurendab teadlikkust ELi meetmetest selles valdkonnas. Lisaks hõlbustab digivärv juurdepääsu asjakohastele suutlikkuse suurendamise algatustele ja sellelt leiab konkreetseid suuniseid ELi rahastamisvõimaluste kohta (koolitused, seminarid, veebinarid, praktilised juhendid ja vahendid).

ELi pakutavate rahastamisvõimaluste kohta saab teavet ka InvestEU nõustamiskeskuse, Euroopa ettevõtlusvõrgustiku ja ELi sotsiaalteenuste kasutajatoe kaudu. Ühtekuuluvuspoliitika vahendite korraldusasutustele antakse suuniseid finantsinstrumentide kompassi platvormi⁵³ kaudu, mis pakub nõustamistuge eelarve jagatud täitmise süsteemi raames rakendatavate rahastamisvahendite kohta.

Et suurendada suutlikkust laiemalt, **toetab komisjon sotsiaalmajandust esindavate võrgustike arendamist**, eelkõige neis ELi liikmesriikides, kus sotsiaallettevõtted ja sotsiaalmajanduse ökosüsteemid ei ole veel oma täispotentsiaali saavutanud.

Komisjon kutsub liikmesriike üles julgustama tavaettevõtlusinkubaatoreid toetama ka sotsiaalmajandusüksusi, et parandada ettevõtlusvalmiduse toetamise võimalusi. Hea näide on siin Euroopa Komisjoni algatatud parema ettevõtlusinkubaatori⁵⁴ katseprojekt.

Ettevõtluse atraktiivsemaks muutmine

Sotsiaalne ettevõtlus ja sotsiaalmajandus võivad olla eriti atraktiivsed noortele, puuetega inimestele, rändetaustaga inimestele, naistele ja muudele rühmadele, kes on ettevõtjate seas alaesindatud. Huvitaval kombel on naisettevõtjate osakaal sotsiaallettevõtluses suurem kui tavaettevõtluses,⁵⁵ kus naised on vaid 30 %⁵⁶. Suurem teadlikkus nendest alternatiivsetest ärimudelitest võiks muuta ettevõtluse üldisemalt atraktiivsemaks ja aidata inimesi tööturule lõimida. **Nooremad põlvkonnad** näitavad üles suurt huvi kestliku arengu vastu ja sellest tulenevalt võib sotsiaalmajandus neile huvi pakkuda. Viimastel aastatel on ettevõtlusõpe haridussüsteemis kindlamalt kanda kinnitanud. Sotsiaalmajanduse ärimudeleid, sealhulgas koostöövorme ei käsitleta aga standardkorras kaugeltki mitte kõikides ettevõtlushariduse õppekavades ja kõigil ärikursustel.

Komisjon teeb järgmist.

⁵¹ <https://een.ec.europa.eu/>

⁵² <https://clustercollaboration.eu>

⁵³ <https://www.fi-compass.eu/>

⁵⁴ <https://betterincubation.eu/>

⁵⁵ OECD, „Women's Social Entrepreneurship and Innovation“, Huysentruyt M., Pariis, 2014.

⁵⁶ <https://www.eib.org/en/publications/why-are-women-entrepreneurs-missing-out-on-funding-executive-summary>

- **Loob** 2022. aastal ESF+ raames **uue noorte ettevõtluspoliitika akadeemia**. Sellega edendatakse ettevõtlust noorte, sealhulgas nais- ja sotsiaallettevõtjate seas, tehes koostööd riikide poliitikakujundajate ja noorte ettevõtlusvõrgustikega.
- **Edendab vastastikust õppimist sotsiaalmajanduse ettevõtjate vahel, tutvustades sotsiaalmajanduse sidusrühmade seas laiemalt programmi „Erasmus noorte ettevõtjatele“⁵⁷.**

Komisjon uurib, kuidas suurendada ELi eri rahastamisprogrammide vahelist koostoimet, et teha kindlaks edukad projektid, mida võiks laiendada sotsiaalsetele ettevõtetele.

Komisjon kutsub kõrgharidusasutusi üles kasutama täielikult ära selliseid Euroopa vahendeid nagu Euroopa ülikoolide algatus,⁵⁸ et stimuleerida sotsiaalmajandust ja ettevõtlust.

4.2. Rahastamisvõimaluste parandamine

Programmitöö perioodil 2014–2020 kaasati ELi eelarvest sotsiaalmajanduse toetamiseks hinnanguliselt vähemalt 2,5 miljardit eurot⁵⁹. **Komisjoni üldeesmärk on suurendada toetust aastateks 2021–2027.** Eeldatakse, et tänu programmi „InvestEU“ oodatavale suuremale mitmekordistavale mõjule ning sotsiaalse mõju ja innovatsiooni suuremale toetamisele tehakse rohkem investeeringuid. Sotsiaalmajandusele pakutakse sihtotstarbelist või kaudset toetust ka muude ELi programmide raames, nagu Euroopa Sotsiaalfond+ tööhõive ja sotsiaalse innovatsiooni haru, programm „Euroopa horisont“, ühtse turu programm, programm „Erasmus+“, Euroopa solidaarsuskorpus, programm „Loov Euroopa“ ja programm LIFE. Riikide tasandil on ELi rahalised vahendid kättesaadavad eelkõige ühtekuuluvuspoliitika fondide ning taaste ja vastupidavuse rahastamisvahendi kaudu.

Tänu ELi ja riikide tasandil, eelkõige Euroopa tööhõive ja sotsiaalse innovatsiooni programmi kaudu⁶⁰ antud sihtotstarbelisele toetusele on rohkem vahendajaid ja investoreid saanud teadlikuks sotsiaalmajanduse üksustest, sealhulgas sotsiaalsetest ettevõtetest, ning pakuvad neile tagasimakstavat toetust ja ettevõtluse arendamise toetust. Siinkohal on olnud olulised eetilised pangad. Lisaks on Euroopa sotsiaallettevõtlusfondide märgis⁶¹ võimaldanud investoritel hõlpsasti kindlaks teha fonde, mis investeerivad sotsiaalsetesse ettevõtetesse. Pärast 2008. aasta finantskriisi on mikrorahastamissektor ELis ja naaberriikides samuti märkimisväärselt kasvanud. Paljud mikrokrediitiasutused on osa sotsiaalmajandusest ning neil on kindel sotsiaalne missioon aidata haavatavatest rühmadest pärit isikuid, kellel on raske pääseda ligi traditsioonilisele

⁵⁷ <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/>

⁵⁸ https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area/european-universities-initiative_et

⁵⁹ See arvestus kajastab üksnes sotsiaalmajandusele ettenähtud toetust. Sotsiaalmajandust on edendatud ka muude ulatuslike ELi meetmetega (nt VKEdes või innovatsiooni toetamine), kuid need ei kajastu selles summas.

⁶⁰ Aastatel 2014–2020 rakendati Euroopa tööhõive ja sotsiaalse innovatsiooni programmi raames terviklikku meetmepaketti, et tagada sotsiaalsete ettevõtetele juurdepääs rahastamisele. Toetus hõlmas laenu tagatist, omakapitaliinvesteeringuid finantsvahendajate suutlikkuse suurendamiseks, toetusi sotsiaalse rahastamise turgude loomiseks ja investeeringute tehingukulude vähendamiseks ning nõustamistoetust.

⁶¹ Määrus (EL) nr 346/2013 Euroopa sotsiaallettevõtlusfondide kohta.

pangandussüsteemile, et luua ettevõtteid ning seeläbi luua ka endale ja teistele töökohti. Üldiselt on finantstoodete, näiteks tagatiste kasutamine osutunud tõhusaks viisiks kaasata nii tava- kui ka heategevuslikelt investoritelt sotsiaalsete ettevõtete jaoks erasektori rahalisi vahendeid.

Sellest positiivsest arengust hoolimata näitas sotsiaalsete ettevõtete rahastamise turgude analüüs, et Euroopa sotsiaalsetele ettevõtetele antava tagasimakstavatoetuse nõudlus ja pakkumine ei ole tasakaalus, seda nii laenudele kui ka omakapitalile juurdepääsu osas. Sotsiaalsete ettevõtete rahastamise valdkonnas oli rahastamispuudujääk kogu Euroopas hinnanguliselt peaaegu üks miljard eurot aastas,⁶² samas kui mikrorahastamise valdkonnas oli puudujääk kogu ELis hinnanguliselt 12,9 miljardit eurot aastas⁶³. Riikides ja riikide vahel on märkimisväärsed erinevusi. Üldiselt on veel piisavalt võimalusi parandada ettevõtte elutsükli eri etappidele (st idee-etapp, alustamisetapp, kasvuetapp) kohandatud rahastamist.

Seepärast teeb komisjon järgmist.

– **Võtab 2022. aastal programmi „InvestEU“ raames kasutusele uued finantstooted, et kaasata erasektori rahalisi vahendeid**, mis täidavad sotsiaalsete ettevõtete vajadusi eri arenguetappides. See hõlmab tagatise, mis võimaldavad sotsiaalsete ettevõtete ja mikroettevõtjate juurdepääsu krediidile, omakapitali- või kvaasiomakapitali investeringuid sotsiaalsesse ettevõttesse ja mõjupõhistesse ettevõttesse ning kapitaliinvesteringuid finantsvahendajatesse⁶⁴. InvestEU nõustamiskeskus pakub tuge finantsvahendajatele⁶⁵.

Sihtasutused on sotsiaalmajanduse osa ja neil on samuti tähtis roll sotsiaalmajanduse, sotsiaalse innovatsiooni ja muude ELi poliitiliste eesmärkide jaoks antavate toetuste rahastamises. Heategevuslikud osalejad on üha enam huvitatud teatava eesmärgiga seotud investeringute tegemisest, sealhulgas sotsiaalmajanduse organisatsioonidesse. Selle potentsiaali ärakasutamiseks **kaalub komisjon, kas võtta kasutusele spetsiaalsed sihtasutuste ja heategevusorganisatsioonidega kaasinvesteeringu mehhanismid konkreetsetes eesmärkidega seotud valdkondades**, et suunata lisakapitali tegevusse, mis on seotud kestlikkuse, kaasatuse, sotsiaalse innovatsiooni, eluaseme ja kodutuse, meedia pluralismi ja sotsiaalse mõju ökosüsteemide arendamisega. Meedia ja audiovisuaalvaldkonna tegevuskavas⁶⁶ on komisjon juba teatanud, et programmi „InvestEU“ raames luuakse omakapitalil põhinev katseprojekt, et toetada uudismeedia sektorit.

⁶² Euroopa Komisjon, „Social enterprise finance market: analysis and recommendations for delivery options“, Spiess-Knafl W. ja Scheck B, Luxembourg, 2019.

⁶³ Euroopa Komisjon, „Microfinance in the European Union: Market analysis and recommendations for delivery options in 2021-2027“, Luxembourg, 2020.

⁶⁴ Lisaks selles meetmes loetletud finantstoodetele hindab komisjon korrapäraselt turulünki ja väheoptimaalseid investeeringuolukordi, millega sotsiaalmajanduse üksused nii võla kui ka omakapitali osas silmitsi seisavad, ning töötab vajaduse korral välja turutestid ja, kui nende tulemused on veenvad, siis uuenduslikud katselised finantstooted.

⁶⁵ Rahastamiskõlblikud finantsvahendajad on loetletud komisjoni 14. aprilli 2021. aasta delegeeritud määruse (EL) 2021/1078 (milles sätestatakse InvestEU fondi investeerimissuunised) punktis 6.4.2.1.

⁶⁶ COM(2020) 784 final.

Sõltuvalt turuhuvist võib InvestEU nõustamiskeskus toetada selliste piiriüleste investeerimisplatvormide loomist, mis koondaksid sotsiaalpartnereid, kes on huvitatud sotsiaalmajandusse tehtavatest investeeringutest.

Eespool nimetatud põhimeetme täiendamiseks teeb komisjon järgmist.

- **Tagab** koostöös InvestEU rakenduspartneritega, **et võimalikel toetusesaajatel on lihtne leida üles sotsiaalsetele ettevõtetele rahalisi vahendeid pakkuvad InvestEU finantsvahendajad**, sealhulgas InvestEU portaali ja sotsiaalmajanduse digivärava kaudu.
- **Täiendab finantsvahendeid toetustega sotsiaalsete ettevõtete rahastamise turgude loomiseks** Euroopas, toetades uute finantsinstrumentide loomist ja investeerimisvalmiduse programme.
- **Täiendab omakapitaliinvesteeringute instrumente toetusega**, mille eesmärk on vähendada sotsiaalsetesse ettevõtetesse tehtavate riskikapitaliinvesteeringute tehingukulusid.
- **Toetab mikrorahastamise ja sotsiaalsete ettevõtete rahastamise valdkonnas tegutsevaid ELi võrgustikke**, et suurendada teadlikkust ELi rahastamisvõimalustest ja nende esiletõstmist, parandada liikmesorganisatsioonide suutlikkust ning pakkuda teadusuuringuid ja andmeid.

Lisaks uute vahendite väljatöötamisele saavad liikmesriigid võtta süsteemseid meetmeid olemasolevate rahastamisvõimaluste suurendamiseks. Olemasolevate algatuste hulgas on töötajate võimalus panustada sotsiaalse suunitlusega pensionifondidesse ja säästukavadesse.

Lisaks võimaldab **sotsiaalse mõju mõõtmise meetodite parem mõistmine ja suurem kasutuselevõtt** sotsiaalmajanduse mõju paremini esile tuua ja sotsiaalmajanduse hõlpsamini mõjupõhist rahastust saada. Meetodeid on palju, kuid sotsiaalmajanduse üksused on teatanud, et olemasolevate vahendite ja ressursside seas orienteerumine tundub heidutav ja raske, eriti väiksematele või vähem kogenud üksustele. Sotsiaalse mõju mõõtmise meetodid peaksid olema läbimõeldud, proportsionaalsed ja kohandatud vastavalt osalejate mitmekesisusele, suurusele ja arengustaadiumile.

Komisjon teeb järgmist.

- **Toetab sotsiaalse mõju mõõtmise ja juhtimise arendamist**, selgitades välja ja vaadates läbi kehtivad tavad ning korraldades koolitusi sotsiaalmajanduse sidusrühmadele, et parandada arusaamist sellistest tavadest ja hõlbustada nende kasutuselevõttu. Lisaks töötab komisjon koos sidusrühmadega välja lihtsad standardmeetodid sotsiaalmajanduses osalejate sotsiaalse mõju hindamiseks ELis 2023. aastal.

Kestliku rahanduse platvormi raporti projektis on väidetud, et arvestades pandeemiat ja lahendamata sotsiaalseid küsimusi seoses kestliku üleminekuga, on oluline teha kindlaks majandustegevused ja üksused, mis aitavad kaasa sotsiaalsete eesmärkide saavutamisele. Platvormi kohaselt võivad ühised suunised sotsiaalse taksonoomia kohta muuta investeeringud läbipaistvamaks ja aidata vältida sotsiaalpesu (*social washing*). Nagu on nõutud taksonoomiamääruses ja märgitud Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas,

koostab komisjon aruande ELi kestliku rahanduse taksonoomia võimaliku laiendamise kohta sotsiaalsetele eesmärkidele.

4.3. Sotsiaalmajanduse rohe- ja digipöördesse tehtava panuse maksimeerimine

Euroopa Liit tahab saada 2050. aastaks esimeseks kliimaneutraalseks maailmajaoks, jätmata kedagi kõrvale. See eesmärk koos vajadusega peatada elurikkuse vähenemine, vähendada saastet ja parandada loodusvarade säästvat kasutamist on Euroopa rohelise kokkuleppe keskmes. Komisjon on pakkunud välja seadusandlikud meetmed,⁶⁷ et vähendada kasvuhoonegaaside heidet 2030. aastaks vähemalt 55 % võrreldes 1990. aasta tasemega. Lisaks algatas komisjon Euroopa rohelise kokkuleppe raames Euroopa kliimapakti,⁶⁸ millega toetatakse kodanike ja organisatsioonide kliimalubadusi, mis toovad otsest kasu ka sotsiaalmajandusele.

Peale selle on Euroopa digiülemineku eesmärk anda inimestele ja ettevõtetele võimalus liikuda inimkeskse, kestliku ja jõuka digituleviku poole⁶⁹. Ühtlasi on üks Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava eesmärke see, et vähemalt 80 %-l 16–74aastastest inimestest peaksid olema elementaarsed digioskused.

Sotsiaalmajandus aitab kaasa rohepöördele, sest selles luuakse kestlikke tavasid, kaupu ja teenuseid tööstuse arendamiseks, näiteks ringmajanduse, mahepõllumajanduse, taastuvenergia, eluaseme ja liikuvuse valdkonnas. Nii aitab sotsiaalmajandus ka muuta kliimamuutuste leevendamisele kaasa aitavaid käitumisharjumusi vastuvõetavamaks. **Paljud neist lahendustest on kaasavad ja hõlmavad neid, keda rohepööre kõige rohkem mõjutab või kellel on raskem sellega kohaneda.** Näiteks töötajate koolitamine ja ümberõpe, töövõimaluste pakkumine keskkonnateadlikes valdkondades ning selliste toodete ja teenuste arendamine, mis vastavad kohalike kogukondade vajadustele. See on väga tähtis panus, kuna äriühingud ei pööra eriti suurt tähelepanu kohanemisele.

Sotsiaalmajanduse üksused, kes oma tegevuses püüavad saavutada nii sotsiaalset kui ka keskkonnamõju, on märkinud, et vajavad toetust selleks, et teha kindlaks ja võtta kasutusele keskkonnahoidlikumad tavad ning suurendada suutlikkust ja teadmisi, sealhulgas keskkonnaeesmärkidega seotud rahastamisvõimaluste kohta.

Sotsiaalmajandusel on tähtis roll õiglase ja kaasava digiülemineku toetajana. Näiteks „Tech4Good“ metoodikaga tegelevad sotsiaalmajanduses osalejad kasutavad digitehnoloogiat (nt hajusraamatu tehnoloogia, suurandmed, tehisintellekt, tugitehnoloogia), et saavutada keskkonnahoidlik või sotsiaalne mõju⁷⁰. Sotsiaalmajanduses, näiteks koostöö- ja platvormimajanduses tekivad uued digitaalsed ärimudelid. Platvormiühistud on näide osalusjuhtimisega ettevõtetest, kes kasutavad digiplatvorme, et hõlbustada kodanike kaasamist ning kohalike kaupade ja teenuste müüki, eesmärgiga luua oma liikmetele paremad töötingimused. Laiemalt võib digitehnoloogia toimida hoovana, mis aitab edukaid sotsiaalmajanduse algatusi hõlpsamini teistes liikmesriikides ja ühtsel turul ellu viia ja sinna laiendada. Lisaks võib digitehnoloogia aidata parandada sotsiaalmajanduse üksustes tööprotsesse.

⁶⁷ COM(2021) 550 final.

⁶⁸ COM (2020) 788 final.

⁶⁹ COM(2021) 118 final.

⁷⁰ Calderini M., Chiodo V., Gerli F., Pasi G., „Social-Tech Entrepreneurs: Building Blocks of a New Social Economy, Stanford Social Innovation Review“, 2021.

Andmetöötlus, -haldus ja -kogumine ei ole sotsiaalmajanduse üksustes veel laialt levinud tavad. Samal ajal võimaldavad teedrajavad digitaalsed sotsiaalsed ettevõtted digiüleminekut, muutes tehnoloogia kohandatavaks, taskukohaseks ja juurdepääsetavaks näiteks digitaalsete ühisvarade ja avatud lähtekoodiga tehnoloogialahenduste kaudu.

Et sotsiaalmajanduse ärimudelid saaksid COVID-19 järgselt taastuda ja pikaajaliselt vastupanuvõimelised olla, tuleb neil lasta toimida rohepöörde elluviijatena ja võtta arvesse nende vajadusi seoses digiülemineku, kaasavate tehnoloogiliste lahenduste ja andmetele juurdepääsuga.

Komisjon teeb järgmist.

- **Algatab üleminekuprotsessi lähiteenuste ja sotsiaalmajanduse tööstusökosüsteemi toetamiseks**, et jätkata koostööd avaliku sektori asutuste ja sidusrühmadega, et luua tugevdatud ja vastupidavam sotsiaalmajanduse ökosüsteem rohe- ja digiüleminekul. Üleminekuprotsess aitab ka rakendada tegevuskava selles valdkonnas⁷¹.
- **Toetab riikide koostööd**, et suurendada sotsiaalmajanduse suutlikkust võtta kasutusele ja arendada keskkonnahoidlikumaid tavasid, tooteid ja teenuseid ning parandada selle digivõimekust.
- **Võtab kasutusele uuendusliku rahastamisega seotud meetme uues Euroopa Bauhausi laboris**, et luua katseprojekt heategevuslike panuste kaasamiseks.
- **Töötab koostöös sidusrühmadega välja tegevusjuhendi andmete kasutamise ja haldamise kohta sotsiaalmajanduses**, et toetada andmete ja tehnoloogia kasutuselevõttu.

Lisaks tagab komisjon, et asjaomased ettevõtluse tugistruktuurid Euroopa tasandil jagavad kogemusi selle kohta, kuidas pakkuda sotsiaalmajanduse üksustele nende vajadustele kohandatud tuge. See hõlmab Euroopa digitaalse innovatsiooni keskuste programmi algatust „Digital Transformation Accelerator“ ja Euroopa ettevõtlusvõrgustikku.

Kuna sotsiaalmajandus on laadilt väga kohalik, on avaliku sektori asutustel, kodanikuühiskonnal, sotsiaalmajanduse sidusrühmadel ja tavaettevõtetel võimalik töötada välja kohalikke rohelisi kokkuleppeid ning koondada kohalikul ja piirkondlikul tasandil investeerimis- ja innovatsiooniresse, et tagada õiglane üleminek, millest on kasu kohalikul tasandil.

Komisjon teeb järgmist.

- **Teeb koostööd linnadega, et töötada välja kohalikud rohelised kokkulepped või kodanike keskkonnateadlikkuse meetmed**, suurendades sotsiaalmajanduses osalejate ja kogukondade kaasamist ELi linnapeade pakti, Euroopa linnaarengu algatusse, arukate linnade väljakutsealgatusse ja ringmajanduspiirkondade ja -linnade algatusse, õiglase ülemineku platvormi, algatusse „Uus Euroopa Bauhaus“ ning Euroopa kliimapakti.

⁷¹ Vt SWD (2021) 982.

Sotsiaalmajanduse panus on eriti märkimisväärne ringmajanduse arendamisel,⁷² sest tänu sotsiaalmajanduses toimuvale teedrajavale tegevusele ja selles kasutatavatele uudsetele ärimudelitele säilitavad tooted ja materjalid väärtuse nii kaua kui võimalik, vähendatakse jäätmeid, pakutakse inimestele kulude kokkuhoiu võimalusi ning luuakse kohalikke töökohti, eelkõige parandamise, korduskasutamise, jagamise ja ringlussevõtu kaudu. Seda potentsiaali saab veelgi rohkem arendada, kui suurendatakse teadlikkust nende tavade laialdasema kasutuselevõtu võimalustest ning tugevdatakse partnerlust väärtusahelates tegutsevate tavaettevõtetega ning avaliku ja erasektori partnerlusi, milles osalevad avaliku sektori asutused, uurimisinstituudid, tööstussektor ja sotsiaalmajanduse üksused.

Komisjon teeb järgmist.

- **Annab suunised selle kohta, kuidas toetada ringmajanduse kasutuselevõttu ja ringmajandusega seotud partnerlust sotsiaalsete ettevõtete ja muude osalejate, sealhulgas tavaettevõtjate vahel, ning suurendada teadlikkust sotsiaalmajandusest Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvormi, Euroopa ettevõtlusvõrgustiku ja muude võrgustike kaudu.**

Sotsiaalmajanduse partneritel on keskne roll sotsiaaleluruumide, elamuühistute ja linnaarengu strateegiate pakkumisel. Siinkohal on neil aga investeerimiseks puudu 57 miljardit eurot aastas,⁷³ millel on negatiivsed tagajärjed eluasemele juurdepääsu võimaldamisele ja ELi elamute keskkonnahoidlikumaks muutmisele. **Taskukohaste eluasemete algatuse**⁷⁴ kaudu suurendab komisjon sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete renoveerimise suutlikkust, võttes kasutusele sektoriülesed partnerlused, et katsetada 100 renoveerimispiirkonda, ning edendades kvalitatiivseid, elamiskõlblikke, juurdepääsetavaid ja taskukohaseid eluasemeid.

Komisjon kutsub ELi liikmesriike ja piirkondi üles tegema oma rohe- ja digipöördega seotud strateegiate väljatöötamisel koostööd sotsiaalmajandussektoriga ning kasutama paremini ära olemasolevaid rahalisi vahendeid, et võimaldada sotsiaalmajanduses rohe- ja digipööret.

4.4. Sotsiaalse innovatsiooni edendamine

Sotsiaalne innovatsioon pakub uusi viise kaupade tootmiseks, teenuste korraldamiseks ja osutamiseks ning uusi kodanikuosaluse vorme, mis vastavad konkreetsetele sotsiaalsetele vajadustele või ühiskondlikele väljakutsetele⁷⁵. See muudab sotsiaalsuhteid ja võib tuua uusi poliitilisi lähenemisviise, mis võivad viia süsteemsete muutusteni. Sotsiaalmajanduse üksused suudavad leida innovaatilisi lahendusi, tegutsedes alt üles

⁷² COM(2020) 98 final ja OECD peatne ülevaade „Supporting the social economy’s contribution to the circular economy for a green and inclusive transition“ (avaldatakse eeldatavalt 2022. aasta alguses).

⁷³ Euroopa Komisjon, „Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe. Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe“, L. Fransen, G. del Bufalo ja E. Reviglio, Luxembourg, 2018.

⁷⁴ https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy-eu/affordable-housing-initiative_en

⁷⁵ <https://eusic.challenges.org/the-european-social-innovators-insight-report/> 2021

suunatud viisil ning olles lähedal kogukondadele, kodanikele ja probleemidele, millega nad silmitsi seisavad⁷⁶.

Viimastel aastatel on komisjon loonud mitmesuguseid sotsiaalse innovatsiooni edendamise algatusi (nt programmi „Horisont 2020“, sealhulgas Euroopa sotsiaalse innovatsiooni konkursi, Euroopa tööhõive ja sotsiaalse innovatsiooni programmi või Euroopa Sotsiaalfondi kaudu). Üks viis sotsiaalmajandust ja rahastamist katsetada on olnud sotsiaalsete tulemuste põhiste hangete toetamine⁷⁷. Komisjon jätkab nende algatustega ja loob sotsiaalsetest novaatoritest koosneva Euroopa kogukonna, et edendada vastastikust õppimist ja ühiseid ettevõtlusalgatusi, laiendades Euroopa sotsiaalse innovatsiooni konkursi vilistlaste võrgustikku.

Ometi on sotsiaalsete uuenduste laiendamine jätkuvalt probleem. Muu hulgas tekitab küsimusi, kas poliitikakujundajatel õnnestub neid kasutusele võtta, leida partnereid teistes piirkondades kas oma riigis või välismaal ja kohandada mujal välja töötatud lahendusi kohalikele oludele. Seetõttu on jäänud kasutamata võimalused süsteemse mõju saavutamiseks ja alginvesteeringu (mis sisaldab sageli rahastamist riiklikest vahenditest) täispotentsiaali ärakasutamiseks. Komisjon toetab sotsiaalse innovatsiooni riiklike pädevuskeskuste loomist, et suurendada innovatsioonisuutlikkust, sealhulgas sotsiaalmajanduses osalejate ja uute sotsiaalsete ettevõtjate seas⁷⁸. Samuti on võimalik tugevdada koostööd avaliku sektori ning heategevuslike ja sotsiaalsete investorite vahel, et olemasolevaid ressursse paremini võimendada ning sotsiaalse innovatsiooni kasutuselevõttu ja levikut hoogustada.

Komisjon teeb järgmist.

- Edendab sotsiaalset innovatsiooni, kasutades selleks uut lähenemisviisi riikidevahelisele koostööle ESF+ raames. 2022. aastal luuakse uus **Euroopa sotsiaalse innovatsiooni pädevuskeskus**. Keskus hakkab korraldama asjaomaste asutuste ja tugistruktuuride vastastikust õppimist ja suutlikkuse suurendamist. Lisaks luuakse uus toetustekava, mis hõlbustab sotsiaalse innovatsiooni ülekandmist ja/või laiendamist.
- **Teeb 2022. aastal ettepaneku luua** programmi „Euroopa horisont“ raames **Euroopa sotsiaalse innovatsiooni tõukefond**, mis kaasab kodanikke, teadlasi, ettevõtjaid, filantroope, sotsiaalse mõjuga seotud investoreid ja avaliku sektori ametnikke, et toetada edukate sotsiaalsete uuenduste levikut ja laiendamist, et edendada ELi viie missiooni eesmäärke⁷⁹.

Lisaks annab komisjon **programmi „Euroopa horisont“ raames toetusi**, et suurendada sotsiaalsete ettevõtjate teadlikkust üleeuroopalistes, riiklikes, piirkondlikes ja kohalikes innovatsiooni ökosüsteemides olevatest ressursidest ning lihtsustada nende juurdepääsu nendele.

⁷⁶ Näiteid võib leida Euroopa Komisjoni dokumendist „*Social innovation: inspirational practices supporting people throughout their lives*“, Luxembourg, 2020.

⁷⁷ <https://eiah.eib.org/about/initiative-social-outcomes-contracting>

⁷⁸ <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/social-innovation-and-transnational-cooperation>

⁷⁹ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/missions-horizon-europe_et.

5. SOTSIAALMAJANDUSE JA SELLE POTENTSIAALI SUUREM TUNNUSTAMINE

Kõige arenenuma sotsiaalmajandusega riikide varal on näha, et sotsiaalmajandus peab muutuma nähtavamaks, sealhulgas asjakohaste andmete ja statistika kogumise kaudu, et see saaks tunnustust ja areneks.

Alates 2011. aastast on komisjon aidanud kaasa sotsiaalmajanduse, sotsiaalsete ettevõtete ja sotsiaalse innovatsiooni nähtavamaks ja tuntumaks muutmisele kogu ELis mitmesuguste meetmete kaudu, eelkõige seoses rahastamise või teadusuuringutega⁸⁰. Ka liikmesriikides on avaliku sektori asutused ja sidusrühmad teinud huvitavaid algatusi, et suurendada sotsiaalmajanduse nähtavust ja mõistmist, nt spetsiaalsed märgised ja sertifitseerimismehhanismid, või korraldanud ulatuslikke teavituskampaaniaid.

Tõendid näitavad, et **üldsus, sealhulgas noored ja ebasoodsas olukorras olevad inimesed, sotsiaalpartnerid, sidusrühmad ja rahastajad ei ole ikka veel piisavalt teadlikud sotsiaalmajanduse positiivsest mõjust**⁸¹. Kuna see mõjutab asjakohase toetuspoliitika ja turuvõimaluste arengut, peab sotsiaalmajanduse nähtavamaks muutmine jääma prioriteediks. Komisjon kasutab seda tegevuskava selleks, et suhelda kõigi tasandite asjaomaste sidusrühmadega, et jätkata tegutsemist.

Komisjon teeb järgmist.

- **Korraldab pikaajalist strateegiat järgides korrapärast teavitustegevust, mille käigus rõhutatakse sotsiaalmajanduse rolli ja eripärasid, ka koostöös sotsiaalmajanduse sidusrühmadega.**

Samuti julgustab komisjon korraldama korrapäraseid sotsiaalmajanduse tippkohtumisi, mida võõrustavad liikmesriigid ja muud osalejad.

Lisaks aitavad ka asjakohased andmed ja statistika sotsiaalmajanduse ärimudeleid paremini mõista ja tagada tõendus põhise poliitika. **Praegused andmed sotsiaalmajanduse kohta on tihti aga napid, puudulikud ja raskesti võrreldavad.** Näiteks on vaid vähesed liikmesriigid kohandanud oma riiklikke raamatupidamissüsteeme, et koguda täiendavaid andmeid (satelliitarvepidamine) sotsiaalmajanduse kohta, kuigi ELi eelarvest on võimalik selleks saada rahalist toetust. Seetõttu puudub statistika sotsiaalmajanduse suuruse, tööjõu, arengu ja probleemide kohta. ELi tasandil on saadud hinnangulisi andmeid mõne võrdleva, kuid mitteammendava andmekogumise kaudu, kuid neid tuleks ajakohastada⁸². Samuti puuduvad andmed heategevuslike annetuste võimaliku suuruse ja kaalu kohta ning potentsiaali kohta võimendada selliseid erainvesteeringuid sotsiaalmajanduse ja muude ELi poliitikaeesmärkide edendamiseks. Seepärast jätkab komisjon tõenditel põhineva poliitika toetamist, kaardistades, kogudes ja analüüsides kvantitatiivset ja kvalitatiivset

⁸⁰ Näiteks Euroopa sotsiaallettevõtlusfondide märgis (määrus (EL) nr 346/2013), Euroopa Komisjoni 2020 aastal tehtud põhjalik uuring sotsiaalsete ettevõtete ja nende ökosüsteemide kohta Euroopas ning Euroopa sotsiaalse innovatsiooni konkurss (<https://eusic.challenges.org/>).

⁸¹ Euroopa Komisjon, „*Impact of the Commission's Social Business Initiative (SBI) and its follow-up actions*“, Haarich, S., Holstein, F., Spule, S., Galera, G., Franchini, B., Borzaga, C., Chiomento, S., Spiess-Knafl, W., Scheck, B., Salvatori, G., Luxembourg, 2020.

⁸² Vt nt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee uuring „*Recent evolutions of the Social Economy in the European Union*“, Monzon J. L. ja Chaves R., 2017 ning Euroopa Komisjon uuring „*Social enterprises and their ecosystems in Europe - Comparative synthesis report*“, Borzaga C., Galera G., Franchini B., Chiomento S., Nogales R. ja Carini C., Luxembourg, 2020.

teavet sotsiaalmajanduse kohta kõigis liikmesriikides. Selle alusel saab hinnata ka lähiteenuste ja sotsiaalmajanduse tööstusökosüsteemi.

Komisjon teeb järgmist.

- **Algatab uue uuringu, et koguda kvantitatiivset ja kvalitatiivset teavet sotsiaalmajanduse kohta kõigis ELi liikmesriikides.**
- **Algatab eriuuringu heategevuslike annetuste kohta ELis.**

Ka **akadeemiline huvi sotsiaalmajanduse** vastu on kasvanud, kuid akadeemiliste ringkondade dialoogi ja ideede vahetamist poliitikakujundajatega tuleks parandada. Komisjon püüab sellist suhtlust hõlbustada.

6. EDASISED SAMMUD

Viimase kümne aasta jooksul on komisjon astunud märkimisväärsed samme sotsiaalmajanduse ja sotsiaalsete ettevõtete arengu hoogustamiseks Euroopa sotsiaalse turumajanduse osana. Varasemaid saavutusi tuleb konsolideerida ja parandada, et EL saaks täita demograafilistest probleemidest ning rohe- ja digipöördest tulenevaid vajadusi ja kasutada ära nendega seotud võimalusi, luues samal ajal õiglase, kaasava ja vastupidava majanduse, mis on pikaajaline lahendus COVID-19 kriisi tagajärgedele.

Käesoleva tegevuskavaga nähakse ette Euroopa raamistik aastani 2030, et sotsiaalmajanduse arengut veelgi enam toetada. Selles on esitatud hulk meetmeid, mis tuleb võtta koos Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava rakendamisega ning selle tööhõive ja vaesuse vähendamise eesmärkide täitmisega.

Komisjon rõhutab Euroopa poolaasta protsessi ja liikmesriikidepoolse tööhõivesuuniste rakendamise kontekstis sotsiaalmajanduse potentsiaali töökohtade loomisel ja sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamisel.

Tegevuskava töötati välja **koostöös sotsiaalmajanduse sidusrühmadega** ning selle rakendamine nõuab ka nende pühendumist ja koostööd kõigil tasanditel – ELi, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul ning rahvusvahelisel tasandil.

Edukas rakendamine sõltub ka jõudude ühendamisest liikmesriikidega. **Komisjon soovib liikmesriikidel võtta vastu või ajakohastada sotsiaalmajanduse strateegiaid ja meetmeid koostöös sotsiaalmajanduse sidusrühmadega.** Selleks **kutsub komisjone neid üles määrama** oma institutsioonides **sotsiaalmajanduse koordinaatorid**, kes juhivad nende strateegiaid, tagavad järjepideva poliitikakujundamise kõigis valitsusasutustes, hõlbustavad juurdepääsu ELi ja riiklikele rahalistele vahenditele ning suhtlevad struktuurifonde haldavate asutustega.

Komisjon abistab liikmesriike nende sotsiaalmajanduse strateegiate ja meetmete väljatöötamisel ning toetab sotsiaalmajanduse koordinaatorite tööd, et rakendada käesolevat tegevuskava ja võtta selle järelmeetmeid.

Komisjon teeb tihedat koostööd ka teiste ELi institutsioonide ja asutustega, nimelt Euroopa Parlamendi, Regioonide Komitee, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Euroopa Investeeringispanga grupiga.

Komisjon kutsub sotsiaalmajanduse sidusrühmi ning ELi institutsioone ja asutusi üles käesolevat tegevuskava heaks kiitma ning aitama koos sotsiaalmajanduse sidusrühmadega aktiivselt kaasa selle rakendamisele. Komisjon teeb koostööd oma sotsiaalmajanduse ja sotsiaalsete ettevõtete eksperdirühmaga, kelle ametiaega uuendatakse praeguse ametiaja lõpus.

Komisjon teeb 2025. aastal kokkuvõtte tegevuskava rakendamisest ning avaldab aruande tehtud edusammude ja uute suundumuste kohta.

KOMISJONI PEAMISED MEETMED JA NENDE RAKENDAMISE AJAKAVA

Teha ettepanek võtta vastu nõukogu soovitus sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamise kohta. (vt punkt 3.1)	2023
Korraldada ametiisikutele veebinare ja seminare mitmesugustes sotsiaalmajanduse seisukohast olulistest poliitikavaldkondades. (vt punkt 3.1)	2022, 2023
Luuu ühtse turu programmi raames uus algatus, millega toetatakse kohalike ja piirkondlike partnerluste loomist sotsiaalmajanduse üksuste ja tavaettevõtete vahel, mis võimaldab ettevõtjatevahelist turgu, kus oste tehakse sotsiaalselt. (vt punkt 3.3)	2022
Parandada sotsiaalsete ettevõtjate juurdepääsu rahastamisele Lääne-Balkani riikides, idapartnerlusriikides ja lõunanaabruse riikides, algatades meetmeid rohujuure tasandi algatuste edendamiseks ja vahendajate toetamiseks, et töötada välja sotsiaalmajanduse üksuste vajadustele kohandatud finantstooteid. (vt punkt 3.5)	2023
Luuu uus ühtne ELi sotsiaalmajanduse digivärv, et luua selge kontaktpunkt sotsiaalmajanduse sidusrühmadele, teistele asjaomastele osalejatele ning üksikisikutele, kes vajavad teavet vastavate ELi rahastamisvahendite, poliitikameetmete ja algatuste kohta. (vt punkt 4.1)	2023
Luuu uus noorte ettevõtluspoliitika akadeemia, millega edendatakse ettevõtlust noorte, sealhulgas nais- ja sotsiaalettevõtjate seas, tehes koostööd riikide poliitikakujundajate ja noorte ettevõtlusvõrgustikega. (vt punkt 4.1)	2022
Võtta programmi „InvestEU“ raames kasutusele uued finantstooted, et kaasata erasektori rahalisi vahendeid, mis täidavad sotsiaalsete ettevõtete vajadusi eri arenguetappides. (vt punkt 4.2)	2022
Toetada sotsiaalse mõju mõõtmise ja juhtimise arendamist, et aidata sotsiaalmajanduses osalejaid ELis. (vt punkt 4.2)	2023
Algatada üleminekuprotsessi lähiteenuste ja sotsiaalmajanduse tööstusökosüsteemi toetamiseks, et jätkata koostööd avaliku sektori asutuste ja sidusrühmadega tegevuskava rakendamisel selles valdkonnas. (vt punkt 4.3)	2022
Edendada sotsiaalset innovatsiooni, võttes ESF+ raames kasutusele uue lähenemisviisi riikidevahelisele koostööle ja luues uue Euroopa sotsiaalse innovatsiooni pädevuskeskuse. (vt punkt 4.4)	2022